HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש. דאילו בועז חדא לילה ופלטי שניס רבות: דורו של משה ויהושע עסקו בתורה הרבה ודורו של חזקיהו יותר מהם כדכתיב (ישעיה י) וחובל עול מפני שמן ומרגיל בחלב (לקמן דף לד:) חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיה שהיה דולק בבתי מדרשות עד שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ: **מתכסין בטליתם אחת.** עניים היו: **רבי יהודה אומר לעולם לפני המטה יוצאות שכן מצינו בדוד שיצא אחר מטתו של אבנר.** ואי ס"ד נשים אחר המטה אורחיה דדוד להלך עם הנשים: **בתחילה להברותו.** שהיו סבורין שמאתו היתה הריגת אבנר: **ולבסוף להברותו.** שידעו הבירור שלא מאת דוד נהרג אבנר: **למחות בשאול.** בהריגת נוב עיר הכהנים: **ידיך לא אסורות.** אדם חשוב היית לשאול והיה לך למחות ולפי שלא מחית כנפול לפני בני עולה נפלת: **מכדי מחויי מחית.** והכי קאמר ידיך לא אסורות היו לא ניהנת בעצמך כאדם (ה) חשובו) אלא בכל כוחך גילית בדעתך ומחית בשאול: **ששה מלכות בית דוד.** שהעמיד את איש בושת למלך ואם לא המליכו אבנר היו ממליכין את דוד ומשמלך איש בושת עד יוסי שמלך דוד על כל ישראל היו שתי שניס ומחצה שתי שניס לאיש בושת וחצי שנה בין מיתתו למלכות דוד שמשמת שאול מלך דוד בחברון וכתיב) בחברון מלך שבע שניס ושש חדשים לא מהן חמש שניס שבין מיתת שאול למלכות איש בושת דתנינא בסדר עולם (ולקמן דף קז.) והימים אשר מלך דוד על ובו' נמצאת מלכות ישראל בטילה חמש שניס אלמא חמש שניס היו בלא מלך נשתיירו שתי שניס ומחצה ממלכות איש בושת למלכות בית דוד: **דרגש ערסא דגדא.** נוהגין היו לערוך מטה ושלחן בבית ולא היו משתמשין בהן כלל אלא למזל הבית מונחת משום ינוחם. גדא מזל ודומה (ג) גד גדי וסנוק לא (שבת דף סז:): **עד השתא לאו אוכביניה.** עד הנה לא ישב על אותה מיטה שהרי מונחת היא לנוי הבית: **והשתא.** דאבל הוא בעינן לאותביה עלה מהיכא תיפוק לן: **השתא מולגינן ליה.** משל אחרים: **אלא מי קשיא.** אדעולא הא קשיא עלה דתניא בעלמא (מו"ק דף כז.) דרגש אין צריך האבל לכפותו: **מתיר קרביטין.** בימי אבלו. קרביטין לולאות: **קרביטין מי איס ליה.** הלא כשאר מטות עושין אותה מטה: **גילדאי.** רלענין: **ערסא דגלא.** מטה של עור ותולין רלועות בשפת העור סביב וכשרולין לנטותו עונדין הרלועות באחוזות המטה וכשמתירין אותה הוא נופל והן הן קרביטין ואם הוא עליו לכפותו שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע שלא היו לאשי כרעיו גבוהין מסירוגו למעלה. וקאמר ת"ק זוקפו על דופן הכרעים ואחוזותיו למעלה ואמר ליה רבן שמעון מתיר קרביטין והוא נופל: סירוגו

נשים לצאת לפני המטה. דכיון דשעת צער הוא ליכא למיחש להרהור ובירושלמי פליגי איכא למאן דאמר לפני המטה לפי שגרמו מיתה לעולם ואיתא דנהגו לאחר המטה ואנשים לפני המטה לפי שגנאי לבנות ישראל שיסתכלו בהן אנשים:

ששהא מלכות וכו'. אף על גב דדרשין (מדרש רבה פרשת וישלח) ומלכים ממך יצאו זה שאול ואיש בושת מ"מ היה יכול להתקיים במקום אחר ולא היה לו לשהות מלכות בית דוד שנמשח כבר על פי נביא: **שתי** שנים ומחצה. פי' בקונטרס שמלכות ישראל היתה בטלה חמש שנה בין מיתת שאול למלכות איש בושת ב' שניס ומחצה היינו שתי שניס ממלכות איש בושת ומחצה בין מיתת איש בושת למלכות דוד ולא נהירא חדא דלמה נענש על אותה חצי שנה דבין מיתת איש בושת למלכות דוד הלא קודם מיתתו חזר אבנר ונתאמץ להמליך את דוד כדכתיב (שמואל ב ג) וישלח אבנר מלאכים אל דוד וגו' ועוד דכיון דחמש שניס עמדו בלא מלך ולא המליכו את דוד א"כ למה נענש אבנר במה שנתחזק אחרי כן להמליך איש בושת ונראה לי לאיפכא דאותה חצי שנה היתה בין מיתת שאול למלכות איש בושת ובאותם הימים נתחזק אבנר ודבר לכל ישראל להמליך איש בושת עד שהמליכו לסוף אותה חצי שנה ומשמת איש בושת היתה מלכות ישראל בטלה חמש שניס עד שמלך דוד ונמלאו ז' שניס ומחצה שמלך דוד בחברון כדכתיב בהדיא אע"ג דבאידך קרא לא חשיב חצי שנה זאת היינו לפי שנגטרע כדאמרינן בחלק (לקמן דף קז.) והא דלא חשיב חצי שנה זאת בחשבון בטול מלכות ישראל (בחלק) היינו לפי שלא היתה סמוך לה' שניס ולא היה הבטול יחד:

מלך

תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש כדאמרן אמר רבי יוחנן מאי דכתיב [1]רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה רבות בנות עשו חיל זה יוסף ובועז ואת עלית על כולנה זה פלטי בן ליש אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מאי דכתיב [2]שקר החן והבל היופי שקר החן זה יוסף והבל היופי זה בועז יראת ה' היא תתהלל זה פלטי בן ליש דבר אחר שקר החן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של חזקיה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של יהושע דבר אחר שקר החן זה דורו של משה ויהושע והבל היופי זה דורו של חזקיה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה: **מתני'** [א]מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו רבי יהודה אומר אם רוצה לצאת אחר המיטה יוצא שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר [3]והמלך דוד הולך אחר המיטה א"ל [ב]לא היה הדבר אלא לפיים את העם [ג]וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש: **גמ'** תנו רבנן [ד]מקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה יוצאות לפני המיטה יוצאות ר' יהודה אומר לעולם נשים לפני המיטה יוצאות שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר [3]והמלך דוד הולך אחר המיטה אמרו לו לא היה הדבר אלא לפיים את העם ונתפייסו שהיה דוד יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים ויצא מבין הנשים ונכנס לבין האנשים שנאמר [4]וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר דרש רבא מאי דכתיב [5]ויבא כל העם להברות את דוד כתיב [ה]להכרות וקרינן להברות בתחלה להכרותו ולבסוף להברותו אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה ר' יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהן מקרא אחד דרשו [6]ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאן דאמר לא מיחה הכי קאמר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאי טעמא לא מחית [6]כנפול לפני בני עולה נפלת ומ"ד מיחה ולא נענה איתמהויי מתמה הכמות נבל ימות ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים מכדי מחויי מחית מ"ט כנפול לפני בני עולה נפלת למאן דאמר מיחה מ"ט איענש א"ר נחמן [ז](רבי) יצחק ששהא מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה: וכשמברין אותו כו': מאי [ז]דרגש אמר עולא ערסא דגדא א"ל רבנן לעולא מי איכא מידי דעד האידנא לא אותביניה והשתא מותבינן ליה מתקיף לה רבא מאי קושיא דילמא מידי דהוה אאכילה ושתיה דעד האידנא לא אכיליה ולא אשקיניה השתא [ה]קא מוכלינן ליה וקא משקינן ליה אלא אי קשיא הא קשיא [ו]דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו ואי ס"ד ערסא דגדא אמאי אינו צריך לכפותו והתניא [ה]הכופה [ז]את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה מאי קושיא דילמא מידי דהוה אמטה מיוחדת לכלים דקתני [ח]אם היתה מיוחדת לכלים אינו צריך לכפותה אלא אי קשיא הא קשיא רשב"ג אומר [ט]דרגש מתיר קרביטין והוא נופל מאיליו ואי סלקא דעתך ערסא דגדא קרביטין מי איס ליה אלא כי אתא רבין אמר אמר לי ההוא מרבנן ורב תחליפא שמיה דהוה שכיח בשוקא דגילדאי ואמר ליה מאי דרגש ערסא דצלא א"ר ירמיה א"ר יוחנן דרגש

סירוגו

רב נחמן בר יצחק אמר מיחה. ומפני מה נענש מפני שעיכב מלכות בית דוד שנתים ומחצה: **וכשמברין** אותו כל העם מסובין על הקרקע והוא על הדרגש: **ירושלמי** דרגש יש בו משום כפיית המטה [ספסל אין בו משום כפיית המטה]. המלך אינו חייב בכפיית המטה [כהן גדול חייב בכפיית המטה. תני ההספד וכל העוסקין בהספד מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה מעשה היה והפסיקו רבותינו לק"ש ולתפלה]. מאי דרגש ערסא דצלא. פי' מטה של עורות. דרגש מתיר

מסורת הש"ס

א) [מ"ק כז. נדרים טו.], ב) [בכל הספרים שלפנינו לא נמצא שום קרי וכתיב ועמ"ש בס"ד לקמן קג. על הגליון בענין ויתפר לו], ג) [צ"ל בכן], ד) נדרים טו. ע"ש מו"ק כז. כל הסוגיא וע"ש, ה) תענית ל: מו"ק כז. [נדרים טו.], ו) [י"ג מכוס], ז) [ב"ב ס], ח) והיינו לפי כל"ל,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מכלי וכו' כלדס שאינו חשוב אלא: (ב) ד"ה דלגש וכו' וזומה לו גד:

מוסף רש"י

וכשמברין אותו. למלך כשהוא אבל (נדרים נו.). ערסא דגדא. מטה שאין אדם יושב עליה ומיוחדת למזל, כמו (ישעיה סה) העורכים לגד שלחן (מו"ק כז. מכת"י. ובעי"ז נדרים נו.) מי איכא מידי כו'. מכלל דלרגש לאו ערסא דגדא הוא (נדרים נו.). דעד האידנא לא אותביניה. עד השתא לא היה חשוב אותו מלך לאותביה על אותה מטה (מו"ק שם מכת"י). דעד האידנא לא אכיליה. משל אחרים, כדאמרינן (מו"ק כז:) אבל אסור לאכול בסעודה לאשונה משלו (מו"ק שם מכת"י). אינו צריך לכפותו. ממש הכרעים מלמעלה, אלא זוקפו. שמעמידו על שני כרעיו ויהי (נדרים שם). ואי ס"ד ערסא דגדא. דמיטה חשובה היא כל כך (שם) אמאי אינו צריך לכפותו. הא לא נשתנה משאר מטות אלא שמיוחדת למזל ואין יושבין עליה (מו"ק שם מכת"י). ההתניא הכופה כו'. חזו נמי הואיל ומיטה חשובה היא צריך לכפותה, אלא שמע מינה דרגש לאו ערסא דגדא הוא (נדרים שם). מידי דהוה אמטה מיוחדת לכלים. ליתן עליה כלים, והואיל ואין יושבים עליה אין צריך לכפותה (שם נו:). דרגש מתיר קרביטיו. אין צריך לזוקפה אלא הוא האבל מוטל קרביטיו והיא נופלת. קרביטין לולאות שבו (שם). קרביטין מי איס ליה. הא לא מפקינן ליה לעולם אלא קבוע ועומד (מו"ק שם מכת"י). הכי קים להו דלא הוו להו קרביטין, שאינה עשויה להתפרק אלא עומדת מונעת לעולם (נדרים שם). ערסא דצלא. מטה שעושין כרים ושפת עמהן בדרך ומוקנין האחוזות שקורין אשפונדייר"ש ומולין בהן לולאות וגם בעור שפורסין עליו מולין לולאות כנגד לולאות של אחוזות המטה וכשרולין לתקנו עונדין לולאות העור בלולאות של אחוזות המטה ואח"כ תוחבין אחוזות בכרעים וכשרולין לפולקן מתירין קרביטיו והעור נופל מאליו (מו"ק שם מכת"י). אי: אם עור שיש עליה, אבל אינה ואינה חשובה כל כך, ולהכי הואיל ואינה חשובה כל כך לא היה כופה אלא שיש לה קרביטין ופליגא דשב"ג בגמרא ואמר דבעי כפיה כל כך שמתיר קרביטין והעור נופל מאליו לפי שיש לולאות סביב לעור ומותחין אותו בין אחוזות המטה וקושרין הלולאות באחוזות ושוכבין עליו וכשמתירין הלולאות והעור נופל אין לך כפיה גדולה מזו (נדרים שם).

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' ד ופ"ז מהל' אבל הלכה ז סמג עשין קטו:
לה ב מיי' פ"ז מהל' אבל הלכה ז:
לו ג מיי' שם הלכה ח ופ"ב מהל' מלכים הלכה ד סמג שם:
לז ד מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה יא סמג עשין מד"ס ב טוש"ע י"ד סי' שנט סעיף א:
לח ה מיי' שם פ"ד הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' שנח סעיף א:
לט ו ז ח ט מיי' שם פ"ה הלכה יח טוש"ע י"ד סי' שפז:

תורה אור השלם

1. רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה:
משלי לא כט
2. שֶׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ הִיא תִתְהַלָּל:
משלי לא ל
3. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל יוֹאָב וְאֶל כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ קְרָעוּ בִגְדֵיכֶם וְחָגְרוּ שַׂקִּים וְסִפְדוּ לִפְנֵי אַבְנֵר וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה:
שמואל ב ג לא
4. וַיֵּדְעוּ כָל הָעָם וְכָל יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא כִּי לֹא הָיְתָה מֵהַמֶּלֶךְ לְהָמִית אֶת אַבְנֵר בֶּן נֵר:
שמואל ב ג לז
5. וַיָּבֹא כָל הָעָם לְהַכְּרוֹת אֶת דָּוִד לֶחֶם בְּעוֹד הַיּוֹם וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה לִי אֱלֹהִים וְכֹה יֹסִיף כִּי אִם לִפְנֵי בוֹא הַשֶּׁמֶשׁ אֶטְעַם לֶחֶם אוֹ כָל מְאוּמָה:
שמואל ב ג לה
6. וַיְקֹנֵן הַמֶּלֶךְ אֶל אַבְנֵר וַיֹּאמַר הַכְּמוֹת נָבָל יָמוּת אַבְנֵר: יָדֶךָ לֹא אֲסֻרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא לַנְחֻשְׁתַּיִם הֻגָּשׁוּ כִּבְנֹפֹל לִפְנֵי בְּנֵי עַוְלָה נָפָלְתָּ וַיֹּסִפוּ כָּל הָעָם לִבְכּוֹת עָלָיו:
שמואל ב ג לג-לד

רבינו חננאל

לפתות. ואת עלית על כולנה זה פלטי בן ליש. שקר החן זה יוסף והבל היופי זה בועז אשה יראת ה' [היא] תתהלל זה פלטי ד"א שקר החן זה דורו של משה. הבל היופי זה דורו של יהושע. אשה יראת ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה בר' אלעאי שהיו ששה תלמידים מתעטפין בטלית אחת ועוסקין בתורה: **מת** לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. ר' יהודה אומר אם רוצה לצאת אחרי המטה כדרך שיצא דוד אחרי מטתו של אבנר יוצא: **ת"ר** מקום שנהגו הנשים לצאת אחרי המטה יוצאות לפני המטה יוצאות ר' יהודה אומר לעולם הנשים לפני המטה שנאמר והמלך דוד הולך אחרי המטה כו'. אמר רב מפני מה נענש אבנר שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה ואמרינן בגמ' בסוף נגמר הדין בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג כו'. ופירושו פירשו בירושלמי במסכת סוטה בפרק א'. **וכשמברין** אותו כל העם מסובין בקרקע והוא נופל מאליו לפי שיש לולאות סביב לעור ומותחין אותו בין אחוזות המטה וקושרין הלולאות באחוזות ושוכבין עליו וכשמתירין הלולאות והעור נופל אין לך כפיה גדולה מזו.